

שלוש, וכבר לא אומרים "המדינה הציונית", אלא "הצד הישראלי". אומרים "ראש ממשלת ישראל", במקום "ראש מדינת הכנופיות". ממש לא יאמן, שזה רדיו דמשק, מתרגש משה חבר.

עוד לפני מרוץ שיחות השלום, ניתן היה לזהות שינוי דרגתי לטובת ביחס ליהודי סוריה. מלחמת ששת הימים נחשבת לנקודת מפנה.

"עד מלחמת ששת הימים", מסביר משה חבר, "התייחסו לישראל כאל סרטן שאפשר לרמוס אותו. המלחמה גרמה זעזוע. התחילו להבין שם, שזה כבר לא סרטן שאפשר לחסל אותו".

משה חתן: "יש דרגתיות של מציאות והשלמה עם ישראל. לא מתוך אהבה, אלא מתוך ההכרה שאין ברירה. העם הסורי הוא עם שמורגל למנהיגות, מכאן

"לבשנו לבוש אירופאי. חיינו חיים לוקסוס. הנשים לא עבדו, כי זה לא היה מקובל, אבל עשינו חיים. חיינו מבלים במסעדות. אפילו יום-הולדת לילד חיינו עושים בבית קפה"

שהמנהיג יכול לגרור למלחמה וגם שלום. יש בוס, הוא קובע, והם אחריו. אם אסד רוצה שלום, הוא יכול לחובל את העם שלו לשלום. "לא הייתי רוצה שיצליחו בשיחות השלום, כי אני לא בעד לרדת מרמת

הגולן", אומר ראובן דאיה, "אבל העם הסורי קיבל יפה את השלום. זה לא עם מנאטי. הוא גם פתוח לתהליך של דמוקרטיזציה. אלא שיש בעיה. השלום עם מצרים מחזיק מעמד, בגלל שהמצרים זקוקים לו יותר מאיתנו. הם צריכים לספק להם, כדי אנשים לא ימותו ברעב, ולכן השלום משרת אותם. סוריה יכולה להסתדר לכלכלה גם במצב של מלחמה". אבל רמי שרים מאמין בשלום: "אם יהיה שלום, ואסד כבר לא יהיה נשיא, אז אולי תהיה נסיגה, אבל הם לא יחזרו למצב של מלחמה. זה אולי יהיה שלום קר, אבל אני נוטה להאמין, שאפשר לעשות שלום עם סוריה, ואולי יום אחד תלכת לבקר בחאלב".

"אסד החליט לנקוט בצעדים אלה, משום שעקב היחס שלו ליהודים, הוא לא קיבל סיוע כספי. הקונגרס האמריקני, וגם הפרלמנט האירופאי, לא אישרו סיוע כספי לסוריה, ואסד הגיע להבנה, שמבחינה חסברתית קשה להגן על עניין היהודים. אפילו מדינות ערב אמרו לו שישהיחר את היהודים, כי זה גורם נזק יותר מאשר תועלת.

"עד תקופת אסד, היהודים סבלו הרבה יותר. מאז שעלה לשלטון, הם התחילו לקבל הגנה. היתה שמירה על ביתו הכנסת שלהם, הוא העניק להם בטחון אישי ושמירה מפני אספסוף. בשנות ה-60 הם חיו בסכנה מתמדת. למרות שנוהגים לראות את אסד כמפלצת, והוא יחסית, טוב ליהודים.

אשתדק, שוחררו ממעצר, ללא משפט, שני יהודים נוספים, רמון אברתים דרוויש וג'וזף סבאטו, שאף הם היו חשודים בנסיגין בריחה. כיום, יהודים יכולים לקבל אשרת יציאה תוך עשרה ימים, ודרכון לתקופה של שש שנים.

"למרות הליברליזציה, היהודים צריכים להשאיר את הכסף שלהם. אבל בכך, הם לא שונים מסורים אחרים. יש תקנון מטבע חוץ, שאוסר של הוצאה למעלה מ-2,000 דולר מהמדינה. אסד אמר לאמריקנים, שאם היהודים רוצים להיות אזרחים סורים לכל דבר, אז גם עליהם יחולו אותן הגבלות. האמריקנים קיבלו את זה, ומסיקים, זו, העשייה נשארים בסוריה, כי להם יש מה להפסיד. העניים ובני המעמד הבינוני-הנמוך עוזבים.

לאמור. "אין שום בעיות, אינני מפחד מבית הכנסת". כשנה לאחר מכן ולאחר שהכיר כל פינה וכל תיבה בבית הכנסת, היה נוהג להתהלך בלי מורא בפינות הרחוקות והחשוכות ביותר בכל אנפי בית הכנסת. לילה אחד, שעות סמויות אחרי שעלה על משכבו ונרדם, התעורר לקול נקישות מורות, פקח את עיניו והאזין. הנקישות תכפו, שאל ידע בבטחה שאותו ערב איש לא נשאר בבית הכנסת, והוא נשאר שם לגמרי לבדו. כשהנקישות לא פסקו, אחז

אליו, ולאור חנר ראה שאלו את אחד הרבנים של בית הכנסת, לבוש שק, ומתפלל "תקון חצות" בבכי ותחנונים. משום מה הרב לא הביא לידיעתו של שאל את מנהגו, לישון לפעמים בבית הכנסת כדי להתפלל "תקון חצות" כהלכתה, שאל ירד מחדר העליה בהשאירו את הרב ממשיך בתפילתו אך הוא לא עצם עין באותו לילה.

למחרת כשסיפר את המקרה לאשתו וילדיו, ניסו אלה לשכנעו לעזוב את המשרה הזאת. אך הוא פטר אותם בחיוך

אסד, יחסית, טוב

ליהודים

גיא בכור, פרשן לעניינים

עבריים

"סוריה נותרה כ-4,000 יהודים. בעבר, מי שרצה לעזוב, היה צריך להפקיד ערבות כספית, ולהותיר בן משפחה מדרגה ראשונה נוסף לאישור לעזוב את הארץ. לאחרונה גם בוטלה בסוריה הגבלה, שרק באישור השלטונות, יהודים יכולים למכור דירות.

בשנת '87 נידונו לשש וחצי שנות מאסר האחים אלי וסלים סויד, בחשד שניסו לברוח מסוריה דרך הגבול התורכי. לאחרונה, הם שוחררו במפתיע. בנובמבר

ליל ביעותים המשך

מחר, אנוחת חוזרות ונשנות. על אף הפחד שהשתלט עליו, קם על רגליו, לקח בידו את המוט, הדליק את חנר שבתוכו, והתחיל לצעוד לכוון האזור ממנו בקעו הקולות המורדים. עולה את המדרגות שהובילו לחדר העליה, עלה את המדרגות באומץ מופקע, ובצעדים מהססים, הגיע עד לפתח העליה. הקולות נשמעו כעת בברור.

לפתע נראתה דמות שעמדה ליד החלון. שאל עזק, "מי אתה?" דמות התקרבה